

LEGE
privind modul de reparare a prejudiciului cauzat
prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Parlamentul adoptă prezenta lege organică.

Capitolul I
DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1. Scopul legii și domeniul de reglementare

(1) Prevederile prezentei legi au ca scop compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale, care au dus la încălcarea drepturilor sau a unor interese legitime ale unei persoanei.

(2) Prezenta lege reglementează temeiurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului, pentru prejudiciul cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale de către instanța judecătorească, procuror, organul de urmărire penală, ofițerul de investigație, organul de constatare, comisia administrativă sau agentul constatare.

Articolul 2. Noțiuni

În sensul prezentei legi, termenii și expresiile de mai jos au următoarele semnificații:

fapte ilicite – acțiuni sau inacțiuni ale organului împuternicit să constate, examineze și să soluționeze cauze penale și contravenționale, manifestate prin încălcarea normelor procedurale și/sau materiale în procesul penal sau contravențional, care nu includ în mod obligatoriu vinovăția acestora, și care au cauzat încălcarea drepturilor sau a unor interese legitime ale unei persoane.

subiectul faptei ilicite – instanța judecătorească, procuror, organul de urmărire penală, ofițerul de investigație, organul de constatare, comisia administrativă și agentul constatare care este responsabil în limitele competenței sale, să constate, să examineze și să soluționeze cauzele penale și contravenționale în modul prevăzut de lege, care au comis fapte ilicite în virtutea atribuțiilor deținute.

Articolul 3. Dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

(1) Persoanele cărora, în cursul procesului penal sau contravențional, prin faptele ilicite li s-a cauzat un prejudiciu material sau moral, au dreptul la despăgubire echitabilă în conformitate cu prevederile prezentei legi.

(2) Caracterul ilicit al faptelor, în sensul prezentei legi, se stabilește în cadrul procesului penal și contravențional de către procuror, după caz de către

judecătorul de instrucție sau instanța de judecată prin hotărîre definitivă conform art. 4 alin. (2).

(3) Acțiunea civilă pentru repararea prejudiciului poate fi inițiată în instanța judecătorească în a cărei rază teritorială domiciliază persoana căreia i-a fost cauzat prejudiciul, succesorul ei sau, după caz, reprezentantul legal, în ordinea procedurii civile, chemînd în judecată statul, care este reprezentat de Ministerul Justiției.

(4) Acțiunea civilă privind repararea prejudiciului material sau moral poate fi inițiată în termen de trei ani de la data apariției dreptului la repararea prejudiciului conform prevederilor art. 6, și se examinează în conformitate cu normele de procedură civilă.

(5) În cazul în care persoana prejudiciată solicită prezentarea scuzelor oficiale de la subiectul faptei ilicite, acesta va fi atras în proces în calitate de copârât.

Articolul 4. Condițiile și temeiurile de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

(1) În conformitate cu prevederile prezentei legi, prejudiciul material și moral cauzat persoanei fizice sau juridice se repară în urma:

a) aplicării măsurilor procesuale de constrîngere contrar prevederilor legii;

b) aplicarea măsurilor de constrîngere cu caracter medical contrar prevederilor legii;

c) aplicării măsurilor de siguranță sau asigurătorii contrar prevederilor legii;

d) efectuării acțiunilor procesuale pentru care se impune autorizarea sau a măsurilor speciale de investigație, contrar prevederilor legii;

e) tragerea la răspundere penală contrar prevederilor legii;

f) condamnarea contrar prevederilor legii sau aplicarea contrar prevederilor legii a unei pedepse penale sau contravenționale.

(2) Faptele ilicite prevăzute la alin. (1) se constată prin hotărîre definitivă, la efectuarea controlului de către procuror al legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor, controlului judiciar al procedurii prejudiciare sau în cadrul examinării cauzei în instanța de judecată privind nulitatea actelor procedurale sau a acțiunilor procesuale sau de urmărire penală, efectuate de către subiectul faptei ilicite sunt contrar legii.

(3) Prejudiciul cauzat se repară de către stat integral și indiferent de vinovăția subiectului faptei ilicite.

Articolul 5. Cazurile în care nu se repară prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

(1) Prejudiciul cauzat prin faptele ilicite prevăzute la art. 4 nu se repară de către stat, în următoarele cazuri:

a) plîngerea prealabilă a fost retrasă, în cazurile în care urmărirea penală poate fi pornită numai în baza plîngerii prealabile;

b) a fost încheiată o tranzacție în cadrul procesului de mediere sau părțile s-au împăcat, în cazurile în care legea penală permite împăcarea părților;

c) a fost încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și acordul de cooperare, examinarea cauzei a avut loc în baza probelor administrate în faza de urmărire penală sau persoana a fost liberată de răspundere, conform prevederilor art. 55-59¹ din Codul penal nr. 985/2002.

(2) Prejudiciul cauzat prin faptele ilicite prevăzute la art. 4 nu se repară de către stat în cazul în care persoana prejudiciată este victimă sau s-a constituit în calitate de parte vătămată, parte civilă într-o cauză penală privind examinarea faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) comise în raport cu aceasta.

(3) Prevederile prezentului articol nu se aplică și cazurilor în care persoana fizică s-a autocalomniat sau autodenunțat. Prezența în acțiunile persoanei fizice a autocalomniei, autodenunțului se constată potrivit legii, de către procuror sau instanța de judecată.

Capitolul II

DREPTUL LA REPARAREA PREJUDICIULUI PATRIMONIAL ȘI DETERMINAREA CUANTUMULUI SUMELOR DE COMPENSARE A PREJUDICIULUI

Articolul 6. Momentul apariției dreptului la repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale apare din momentul devenirii definitive a actelor procedurale prin care a fost constatat caracterul ilicit al faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1).

Articolul 7. Compensarea prejudiciului patrimonial suportat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

În cazurile prevăzute la art. 4 alin. (1), persoanei fizice sau juridice i se compensează sau i se restituie:

a) salariul și alte venituri provenite din muncă, de care a fost privat în urma faptelor ilicite, precum și venitul ratat;

b) bunurile (inclusiv drepturile bănești și dobînzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente) confiscate, trecute în venitul statului, ridicate de către organul competent, precum și bunurile sechestrate;

c) amenzile percepute ca urmare a executării unei hotărâri, precum și cheltuielile judiciare.

Articolul 8. Cuantumul compensației financiare pentru prejudiciului suportat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

(1) Cuantumul sumelor de compensare a prejudiciului patrimonial, prevăzute la art. 7 lit. a), se calculează în dependență de salariu mediu lunar al persoanei fizice la momentul cauzării prejudiciului, cu aplicarea coeficientului de inflație.

(2) Mărimea prejudiciului cauzat persoanei fizice care și-a ispășit pedeapsa prin muncă nemunerată în folosul comunității se calculează în mărime de 3 unități convenționale pentru o oră de muncă prestată neîntemeiat în folosul comunității.

(3) Pentru cuantificarea prejudiciului suportat, salariu mediul lunar se calculează după cum urmează:

a) persoanelor angajate prin contract de muncă - prin aplicarea modului de calculare a salariului mediu în conformitate cu legislația;

b) persoanelor neangajate prin contract de muncă - prin împărțirea la 12 a sumei venitului total pentru anul precedent;

c) persoanelor care nu au lucrat din motive întemeiate – în dependență de salariul mediu pe economie în anul respectiv;

(4) Persoanelor fizice și juridice li se repară prejudiciul patrimonial efectiv cauzat, precum și beneficiul neobținut (venitul ratat) în urma faptelor ilicite.

Capitolul III

DREPTUL LA REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL ȘI MODUL DE DETERMINARE A MĂRIMII COMPENSAȚIEI FINANCIARE

Articolul 9. Dreptul la repararea prejudiciului moral

Dreptul persoanei la repararea prejudiciului moral în mărimea și în modul stabilit de prezenta lege apare în cazurile prevăzute la art. 4 alin. (1).

Articolul 10. Criteriile și modul de acordare a compensației financiare

(1) Mărimea compensației pentru repararea prejudiciului moral se stabilește de instanța de judecată în modul prevăzut de prezenta lege.

(2) La evaluarea cuantumului compensației materiale ale prejudiciului moral, instanța de judecată ia în considerare:

a) gravitatea infracțiunii;

b) caracterul și gravitatea încălcărilor procesuale comise în cadrul proceselor contravenționale și penale;

c) rezonanța pe care a avut-o în societate informația despre învinuirea sau condamnarea persoanei;

- d) durata proceselor contravenționale sau penale;
 - e) natura dreptului personal lezat și locul lui în sistemul de valori al persoanei;
 - f) suferințele fizice, caracterul și gradul suferințelor psihice;
 - g) măsura în care compensația bănească poate atenua suferințele fizice și psihice cauzate;
 - h) durata aflării neligitime a persoanei în detenție;
 - i) alte aspecte individuale ale cauzei.
- (3) Instanța de judecată va determina mărime compensației și în baza criteriilor specificate la art. 219 alin. (4) din Codul de procedură penală nr.122/2003.

(4) În toate cazurile, instanța de judecată se va baza pe principiile compensării rezonabile și echitabile a prejudiciului moral, iar suma nu trebuie să fie vădit disproporționată cu sumele acordate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului în cazuri similare.

Articolul 11. Scuzele oficiale

(1) Subiecții prevăzuți la art. 1 alin. (2) sau în lipsa acestora, autoritățile din numele cărora au acționat, prezintă scuze oficiale în numele statului persoanei prejudiciate în legătură cu faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale.

(2) Scuzele oficiale se prezintă în cazul constatării prin hotărâre definitivă existența temeiurilor prevăzute la art. 4 alin. (1).

(3) Scuzele oficiale se prezintă în scris persoanei prejudiciate sau prin aceleași mijloace prin care a fost acuzată public, în termen de 15 zile de la data emiterii hotărârii definitive prin care s-a obligat prezentarea scuzelor.

Capitolul IV MODUL DE REPARARE A PREJUDICIULUI

Articolul 12. Executarea hotărârii judecătorești

(1) Hotărârea judecătorească privind repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale se execută în modul stabilit de legislației de executare, după ce devine definitivă.

(2) Instanța de judecată prezintă din oficiu titlul executoriu emis în baza hotărârii judecătorești spre executare Ministerului Finanțelor și informează părțile despre acest fapt.

Articolul 13. Modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

(1) Prejudiciul cauzat persoanei prin faptele ilicite în cadrul proceselor penale și contravenționale se repară integral din bugetul de stat, indiferent de vinovăția persoanei responsabile în condițiile prezentei legi.

(2) Repararea prejudiciului cauzat se face în natură, prin restabilirea situației anterioare, sau prin echivalent bănesc stabilit prin hotărâre judecătorească.

Articolul 13. Restituirea amenzilor

Amenzile achitate în urma aplicării unei sancțiuni se restituie din bugetul de stat.

Articolul 14. Restituirea bunurilor

(1) Bunurile specificate la art. 7 lit. b) se restituie de către autoritatea în posesia sau administrarea căruia se află. Expedierea sau transportarea bunurilor se efectuează din contul bugetului de stat.

(2) În cazul imposibilității de a restitui în natură bunurile specificate la art. 7 lit.b), valoarea lor se achită de la bugetul de stat. Valoarea bunurilor se evaluează conform prețurilor de piață din data executării hotărârii privind repararea prejudiciului.

Articolul 15. Restabilirea la locul de muncă

(1) Persoana fizică suspendată sau eliberată din funcție în legătură cu comiterea faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1), este restabilită la locul de muncă deținut anterior, precum și în toate drepturile sale anterioare.

(2) În cazul imposibilității restabilirii la locul de muncă din motive de reorganizare a întreprinderii, instituției, subdiviziunii sau organizației, precum și, reducerea numărului sau statelor de personal, persoanei fizice i se oferă un alt loc de muncă sau funcție, echivalentă cu cea deținută anterior.

(3) Perioada aplicării măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii sau executării pedepsei în urma unei condamnări ilegale, se include în vechimea în muncă, inclusiv și în vechimea în muncă specială.

(4) Vechimea în muncă, calculată cu includerea perioadelor menționate la alin. (1) și (2), se va lua în considerare la acordarea înlesnirilor, inclusiv la stabilirea pensiilor și indemnizațiilor. La stabilirea pensiei pentru limita de vârstă în condiții avantajoase, la dorința persoanei care a solicitat pensionarea, se echivalează cu perioada de muncă exercitată pînă la condamnarea contrar prevederilor legii, sau cu perioada de muncă exercitată după absolvirea de răspundere penală sau după ispășirea pedepsei.

Articolul 16. Restituirea gradelor militare și distincțiilor de stat

Restabilirea în grad și restituirea distincțiilor de stat se efectuează în conformitate cu legislația.

Capitolul V

RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT PRIN FAPTELE ILICITE COMISE ÎN PROCESE PENALE ȘI CONTRAVENȚIONALE

Articolul 17. Răspunderea individuală pentru prejudiciul cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Persoanele ale căror fapte ilicite comise în procesele penale și contravenționale au cauzat încălcarea drepturilor sau a unor interese legitime ale unei persoane, sînt trase la răspundere conform legislației.

Articolul 18. Dreptul de regres

(1) Statul are drept de regres împotriva persoanelor ale căror fapte ilicite comise în procesele penale sau contravenționale au cauzat prejudicii.

(2) După repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale sau contravenționale, Ministerul Justiției, conform competenței sesizează Procuratura Generală, după caz, și alte autorități competente în vederea examinării faptelor ilicite ale subiectului faptei ilicite.

(3) Autoritățile sesizate în conformitate cu prevederile alin. (2) urmează să informeze Ministerul Justiției privind rezultatele acțiunilor întreprinse de către acestea, precum și despre cazurile în care s-a stabilit prin sentință definitivă și/sau irevocabilă, vinovăția acestora sau dacă, în cadrul unei proceduri disciplinare, s-a constatat intenția ori neglijența gravă în acțiunile sau inacțiunile subiectului faptei ilicite precum și să pună la dispoziția Ministerului Justiției toată informația și actele necesare în vederea intentării acțiunii în regres împotriva acestuia.

(4) În cazul în care vinovăția subiectului faptei ilicite va fi constatată printr-o hotărîre definitivă și irevocabilă, Ministerul Justiției intentează acțiunea în regres în termen de 3 ani din data rămînerii definitive și irevocabile a hotărîrii. Sumele încasate ca efect al acțiunii de regres se trec la bugetul de stat.

Capitolul VI

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 19. Dispoziții finale și tranzitorii

(1) Prezenta lege intră în vigoare la data publicării în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2) La data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești.

(3) Cererile de chemare în judecată, înaintate pînă la intrarea în vigoare a prezentei legi, se examinează și soluționează conform legislației în vigoare la data înaintării acțiunii.

PREȘEDINTELE PARLAMENTULUI

NOTA DE FUNDAMENTARE

la proiectul de lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale și modificarea unor acte normative

1. Denumirea sau numele autorului și, după caz, a/al participanților la elaborarea actului normativ
Proiectul noii <i>Legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale și modificarea unor acte normative</i> a fost elaborat de Ministerul Justiției al Republicii Moldova.
2. Condițiile ce au impus elaborarea proiectului actului normativ
2.1 Temeiul legal sau, după caz, sursa proiectului actului normativ
Proiectul actului normativ a fost elaborat în vederea realizării: <ul style="list-style-type: none">- obiectivului 221 „<i>Modificarea Legii nr.1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești</i>” din <i>Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024</i>, aprobat prin <i>Hotărârea Guvernului nr. 887/2023</i>;- punctului 10 din <i>Planul de acțiuni al ministerului Justiției pentru anul 2024 „Elaborarea proiectului de lege pentru modificarea Legii nr.1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești”</i>, aprobat prin <i>Ordinul ministrului justiției nr. 324 din 29.12.2024</i>.
2.2 Descrierea situației actuale și a problemelor care impun intervenția, inclusiv a cadrului normativ aplicabil și a deficiențelor/lacunelor normative
Respectul față de drepturile omului, necesită o responsabilitate și o cultură juridică avansată din partea cetățenilor, dar în primul rând din partea organelor de ocrotire a normelor de drept. Având în vedere că drepturile omului, inclusiv ale persoanei în privința căreia se exercită actul de justiție penală, au fost recunoscute prioritare, instituția privind repararea prejudiciului este cea care contribuie în cel mai direct mod la reabilitarea juridică a persoanei. <p>Mai mult decât atât, în condițiile societății moderne, înfăptuirea justiției este unul dintre atributele statului, realizat prin intermediul serviciului public înființat în acest scop. Actul de justiție se realizează în numele legii, fiind unic, imparțial și egal pentru toți. De astfel, răspunderea pentru îndeplinirea idealului de justiție revine, în primul rând, statului, în calitate de garant al legalității actului de justiție.</p> <p>Răspunderea patrimonială a statului pentru prejudiciile cauzate prin erori judiciare este consacrat la nivel constituțional. Or, potrivit art. 53 alin. (2) din Constituție este prevăzut expres că: „<i>Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești</i>”. În același timp, un argument forte servește faptul că însăși <i>Convenția Europeană a drepturilor omului</i> reglementează în art. 3 al Protocolului 7 răspunderea patrimonială pentru erori judiciare în materia penală.</p>

Astfel, una dintre modalitățile prin care statul intervine în corectarea încălcărilor/erorilor admise de către actorii justiției se manifestă prin repararea prejudiciului cauzat persoanei.

Repararea prejudiciilor cauzate în procesele penale sau contravenționale rămâne mereu o problemă actuală și de un interes deosebit. Instituția reparării prejudiciului cauzat prin fapte ilicite își menține actualitatea datorită faptului că în activitatea practică apar numeroase situații dificile care necesită soluționare.

Actualmente o astfel de instituție este reglementată de *Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești*, care prevede un remediu compensator național pentru cauzarea prejudiciului determinat de un fapt ilicit. În context, trebuie să recunoaștem că instituția răspunderii statului pentru prejudiciul cauzat prin erori judiciare a fost legiferată în anul 1994 prin norma constituțională, iar legea prenotată a fost adoptată la 25 februarie 1998 fără a suferi careva modificări. Or, cadrul legal existent este conceptual depășit și nu corespunde standardelor internaționale.

În acest sens, invocăm că legislația în vigoare conține mai multe viduri și deficiențe legislative, printre care:

- ambiguitatea și neclaritatea unor noțiuni;
- număr limitat de subiecți ai răspunderii care cad sub incidența acestei legi;
- neclarități cu privire la caracterul ilicit al faptei;
- reglementări insuficiente cu privire la criteriile de acordare a prejudiciului;
- lipsa unor reglementări clare cu privire la temeiurile de apariție a prejudiciului pasibil de reparare, precum și alte carențe legislative care afectează eficacitatea acestui mecanism.

Mai mult ca atât, analizând jurisprudența domeniului în discuție, putem observa o practică neuniformă în cadrul căreia hotărârile instanțelor ierarhic superioare sunt diametral opuse instanțelor de fond, ceea ce nu acționează pozitiv asupra fațetei actului de justiție. Totodată, deficiențele legislative au fost accentuate și în cadrul expertizării legislației în cadrul Proiectului Consiliului Europei „*Consolidarea sistemului de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova*”.¹ Potrivit concluziei că *Legea nr.1545/1998* conține mai multe inconsecvențe și deficiențe, or, actualele reglementări nu sunt în conformitate cu standardele *lex specialis* ale Curții Europene în temeiul articolului 5 alineatul (5), articolului 3 din Protocolul 7 și cerințele generale prevăzute la articolul 13 din Convenție. Prin urmare, se recomandă elaborarea unui nou act legislativ care va asigura un remediu național eficient și disponibil pentru victimele încălcărilor relevante ale drepturilor omului.

¹ <https://rm.coe.int/coe-assessment-of-the-law-no-1545-1998-on-compensation-romanian-versio/1680b04d7c>

Pornind de la numeroasele deficiențe și lacune normative din *Legea nr. 1545/1998*, care implică modificări conceptuale, inclusiv și numeroase modificări de ordin tehnic, se impune necesitatea elaborării și adoptării unei noi *legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele contravenționale și penale*, în vederea asigurării conformității cadrului normativ cu standardele internaționale, precum și cu cele mai bune practici relevante.

Proiectul noii *legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele contravenționale și penale* are drept scop de a elimina carențele și omisiunile legislative, în vederea eficientizării mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale generate de fapte ilicite.

3. Obiectivele urmărite și soluțiile propuse

3.1. Principalele prevederi ale proiectului și evidențierea elementelor noi

Realizarea dreptului la repararea prejudiciului cauzat în cadrul proceselor penale sau contravenționale poate fi asigurată pe deplin doar într-o societate democratică, în care persoana fizică are posibilitatea de a-și apăra drepturile fundamentale prin mijloace legale. În context, prezentul proiect de lege se identifică ca un remediu compensator național – reprezentând un act legislativ de bază care reglementează temeiurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat de un fapt ilicit. De altfel, scopul prezentului proiect de lege este de a îmbunătăți calitatea actului normativ și eficientiza mecanismul național compensator.

Remarcăm că prezentul proiect de lege prevede mai multe elemente inovatoare, care se referă la extinderea cercului de subiecți, reglementări mai clare în partea ce vizează noțiunea de „fapte ilicite”, extinderea criteriilor și temeiurilor de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite în procesele penale și contravenționale, constatarea caracterului ilicit al faptelor, precum și alte îmbunătățiri întru înlăturarea deficiențelor stabilite.

Proiectul noii *legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale și modificarea unor acte normative* este constituit din 19 articole grupate structural în V capitole:

- i) Capitolul I – *Dispoziții generale*;
- ii) Capitolul II – *Dreptul la repararea prejudiciului patrimonial și determinarea cuantumului sumelor de compensare a prejudiciului*;
- iii) Capitolul III – *Dreptul la repararea prejudiciului moral și modul de determinare a mărimii compensației financiare*;
- iv) Capitolul IV – *Modul de reparare a prejudiciului*;
- v) Capitolul V – *Dispoziții finale și tranzitorii*.

Astfel, în continuare vor fi elucidate detaliat prevederile proiectului de lege.

CAPITOLUL I – DISPOZIȚII GENERALE

Articolul 1 – Scopul legii și domeniul de reglementare

Pornind de la importanța reglementărilor prezentei legi, art. 1 consfințește faptul că prezenta lege are drept scop compensarea de către stat a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale, care au cauzat încălcarea drepturilor subiective sau a unor interese legitime.

De altfel, prevederile prezentei legi constituie cadrul general unic care reglementează temeiurile, modul și condițiile de răspundere patrimonială a statului pentru prejudiciul cauzat de un fapt ilicit comis în procesele contravenționale și penale de către instanța judecătorească, procuror, organul de urmărire penală, ofițerul de investigație, organul de constatare, comisia administrativă sau agentul constator.

Articolul 2 – Noțiuni

Articolul respectiv definește noțiunea centrală a legii, și anume:

„fapte ilicite – semnifică acțiuni sau inacțiuni ale organului împuternicit să constate, examineze și să soluționeze cauze penale și contravenționale, manifestate prin încălcarea normelor procedurale și/sau materiale în procesul contravențional sau penal, care nu includ în mod obligatoriu vinovăția acestora, și care au cauzat încălcarea drepturilor subiective sau a unor interese legitime ale unei persoane.”

Spre regret, în activitatea instanțelor de judecată, a procurorilor, ofițerilor de urmărire penală, organului constator, agenților constatori și a celor care exercită activitatea specială de investigații se comit erori de drept care afectează drepturile și libertățile consfințite și garantate de actele internaționale și cele naționale.

Astfel, reeșind din dispozițiile textului legal propus în proiect, conchidem că fapta ilicită, condiție a răspunderii patrimoniale, constă în încălcarea, prin acțiune sau inacțiune, a regulilor de conduită pe care legea le impune, aducându-se atingere astfel drepturilor sau intereselor legitime ale altor persoane. Așadar, nu orice acțiune sau inacțiune ilicită a subiecților vizați de lege atrage răspunderea statului, ci numai acelea care au cauzat încălcarea drepturilor subiective sau intereselor legitime și anume: (reținerea ilegală, lipsa temeiurilor pentru aplicarea măsurilor de constrângere, depășirea termenului pentru care a fost aplicată măsura de constrângere, tragerea la răspundere penală contrar prevederilor legii etc.).

De altfel, organele de drept sunt subiecții principali a căror fapte ilicite pot fi supuse despăgubirii indiferent de vinovăția sau nevinovăția acestora, or, în sensul legii aceste organe sunt împuternicite să constate, să examineze și să soluționeze cauzele penale și contravenționale. Chiar și în situația unei activități oneste, cu grad înalt de responsabilitate față de obligațiile profesionale, în virtutea unor circumstanțe pot fi comise erori, fapte ilicite care au cauzat un prejudiciu, deaceia statul indiferent de vinovăția persoanei responsabile, va fi cel care va repara integral prejudiciul cauzat.

Așadar, particularitățile care trebuie să fie întrunite pentru ca faptele organelor competente să devină ilicite sunt:

- *Organ competent*: Acțiunile sau inacțiunile trebuie să provină de la un organ împuternicit să constate, examineze și soluționeze cauze penale și contravenționale.
- *Încălcarea normelor*: Acestea trebuie să manifeste o încălcare a normelor procedurale și/sau materiale, ceea ce sugerează că trebuie să existe o deviație de la legislația aplicabilă.
- *Impact asupra drepturilor*: Acțiunile sau inacțiunile trebuie să conducă la încălcarea drepturilor sau a intereselor legitime ale unei persoane, ceea ce subliniază necesitatea unei legături directe între comportamentul organului și prejudiciul suferit de individ.
- *Vinovăția nu este obligatorie*: Nu este necesar ca aceste acțiuni să includă în mod obligatoriu vinovăția organului, ceea ce sugerează că și o neglijență sau o eroare procedurală pot duce la ilicit.
- *Manifestare prin acțiune sau inacțiune*: Pot fi incluse atât acțiunile active (de exemplu, o decizie eronată), cât și inacțiunile (de exemplu, neefectuarea unui control necesar).

Articolul 3 – Dreptul la repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Persoana care a fost lezată în drept în cursul procesului penal sau contravențional are posibilitatea de a beneficia de repararea prejudiciului suportat.

Persoana prejudiciată poate solicita repararea prejudiciului material, compensarea prejudiciului moral și restabilirea unor drepturi încălcate prin înaintarea unei acțiuni civile potrivit legislației. Este imperios să accentuăm, că prevederile acestui articol aduc și un element de noutate, și anume modalitatea de constatare a caracterului ilicit al acțiunilor sau inacțiunilor subiecților vizați de prezenta lege. Astfel, în conformitate cu modificările propuse alin. (2) al art. 3 prevede că:

„(2) Caracterul ilicit al faptelor, în sensul prezentei legi, se stabilește în cadrul procesului penal și contravențional de către procuror, după caz de către judecătorul de instrucție sau instanța de judecată prin hotărîre definitivă conform art. 4 alin. (2).”

Prin urmare, prevederile menționate *supra* vor asigura o claritate a caracterului ilicit al faptelor comise în procesele penale și contravenționale. Or, potrivit reglementărilor actuale, instanța civilă își arogă dreptul de a constata caracterul ilicit al acțiunilor sau inacțiunilor organului de urmărire penală, procuror sau instanței de judecată, deși acest drept îi revine organului de urmărire penală, după caz, instanței penale (judecătorul de instrucție).

În susținerea celor expuse, pct. 14 din *Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 8 din 24 decembrie 2012 cu privire la examinarea litigiilor privind repararea prejudiciului moral și material cauzat persoanelor deținute prin violarea*

art. 3, 5, 8 din Convenția Europeană pentru Apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale, precizează următoarele:

„14. Instanța civilă nu este în drept să examineze corectitudinea procedurilor de arestare, temeinicia deciziei de reținere sau gradul de motivare al actului prin care a fost dispusă arestarea, deoarece aceste chestiuni urmează a fi decise în cadrul procedurilor penale”.

În contextul celor expuse, caracterul ilicit al faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) din proiect, urmează a fi constatat în cadrul unui proces penal sau contravențional la efectuarea controlului de către procuror al legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor, controlului judiciar al procedurii prejudiciare sau în cadrul examinării cauzei. De altfel, instanța civilă va fi cea care va constata doar **legătura cauzală** între faptele ilicite constatată printr-o hotărâre definitivă (ex: anularea percheziției, reținerea ilegală) și prejudiciul cauzat în urma acestor fapte ilicite. Esența răspunderii civile constă în existența unui prejudiciu, cauzat prin încălcarea drepturilor sau a unor interese legitime ale unei persoane, condiții obiective în lipsa cărora nu se poate stabili obligația de reparare a prejudiciului.

În acest sens, acțiunea civilă poate fi înaintată în instanța judecătorească în a căreia rază teritorială domiciliază reclamantul, succesorului ei sau, după caz reprezentantul legal, care va fi examinată în conformitate cu Codul de procedură civilă. Dacă în cadrul acestui proces, persoana prejudiciată solicită prezentarea scuzelor oficiale de la subiectul faptei ilicite, acesta va fi atras în proces alături de pârât.

Articolul 4 – Condițiile și temeiurile de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

După cum a fost expus anterior, este reparabil prejudiciul cauzat de faptele ilicite comise în procesele penale sau contravenționale de către organele de drept competente în acest sens. Într-o succesiune logică, art. 4 enumeră într-o formă extinsă criteriile și temeiurile de reparare a prejudiciului.

Astfel, în sensul alin. (1) al articolului menționat, este reparabil prejudiciul material și moral cauzat în urma:

a) aplicării măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii;

Potrivit acestui criteriu, persoana poate solicita repararea prejudiciului material și moral în urma aplicării ilegale a măsurilor de constrângere în cadrul procesului penal sau contravențional (Capitolul V din Codul contravențional și Titlul V din Codul de procedură penală). Raționamentele exinderii acestui criteriu rezidă din faptul, că aplicarea măsurilor de constrângere în mod nelegal sau nejustificat este extrem de grav. De vreme ce acestea încalcă drepturile persoanei, limitează dreptul la libertate și inviolabilitatea corporală, provocând prejudicii morale și materiale. Astfel, repunerea în drepturi, repararea prejudiciilor cauzat intervine doar după aplicarea unor măsuri de constrângere contrar prevederilor legii (spre exemplu: lipsa unor temeiuri prevăzute de lege, menținerea sub această măsură cu încălcarea perioadei prevăzute de lege..etc).

b) aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical contrar prevederilor legii;

Având în vedere raționamentele expus mai sus, prezentul proiect își propune compensarea prejudiciului cauzat și pentru aplicarea măsurilor de constrângere cu caracter medical contrar legii.

c) aplicarea măsurilor de siguranță sau asiguratorii contrar prevederilor legii;

Potrivit Codului contravențional, măsurile de siguranță se regăsesc în prevederile Capitolului V¹ (expulzarea, demolarea construcțiilor neautorizate și/sau defrișarea arborilor și arbuștilor, confiscarea specială, suspendarea dreptului de a conduce vehiculul/ridicarea provizorie a permisului de conducere a vehiculelor). La rândul său, Codul penal conține asemenea reglementări în Capitolul X, iar măsurile asiguratorii sunt prevăzute la art. 202-203 din Codul de procedură penală. De precizat este faptul, că persoana prejudiciată în urma aplicării unor măsuri de siguranță sau asiguratorii, este în drept să ceară despăgubiri doar în cazurile în care aceste măsuri au fost aplicate sau sunt menținute contrar legii.

d) efectuării acțiunilor procesuale pentru care se impune autorizarea sau a măsurilor speciale de investigație, contrar prevederilor legii;

În prezenta dispoziție urmează să se regăsească acțiunile procesuale contravenționale pentru care se impune autorizarea judecătorească, precum și cele de urmărire penală sau măsurile speciale de investigație pentru care se impune autorizarea judecătorească sau de procuror, contrar normelor stabilite de lege.

e) tragerea la răspundere penală contrar prevederilor legii;

Potrivit acestui temei persoana reabilitată are dreptul la repararea prejudiciului din partea statului în urma atragerii pe nedrept la răspundere penală. Astfel, soluția scoaterii de sub urmărire penală sau cea a achitării după caz, pe toate capetele de acuzare este actul de reabilitare juridică procesual – penală. Prin urmare, doar un act procedural de reabilitare a persoanei acordă dreptul la repararea prejudiciului cauzat de către subiectul faptei ilicite.

f) condamnarea contrar prevederilor legii sau aplicarea contrar prevederilor legii a unei pedepse penale sau contravenționale.

Aplicabilitatea acestui criteriu survine doar după constatarea de către instanța de judecată printr-o hotărâre definitivă, că o persoană fizică sau juridică a fost supusă pedepsei penale sau contravenționale (principale sau complementare) cu încălcarea legii (peste limitele stabilite, în lipsa faptului infracțiunii/contravenției,

când fapta nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii, detențiunea ilegală precum și altele).

Nu în ultimul rând, ținem să menționăm prezentul proiect vine să aducă și un plus de claritate în partea ce vizează caracterul ilicit al faptelor.

Prin urmare, alineatul (2) al prezentului articol vine să concretizeze că:

„ Faptele ilicite prevăzute la alin. (1) se constată prin hotărâre definitivă, la efectuarea controlului de către procuror al legalității acțiunilor, inacțiunilor și actelor, controlului judiciar al procedurii prejudiciare sau în cadrul examinării cauzei în instanța de judecată, a nulității actelor procedurale sau contrar legii a acțiunilor procesuale sau de urmărire penală, efectuate de către subiectul faptei ilicite ”.

În contextul modificărilor propuse, reliefăm că acțiunile, hotărârile instanței judecătorești, procurorului, organului de urmărire penală, ofițerului de investigație, organului de constatare, comisiei administrative sau agentului constator nu pot fi verificate pe calea procedurii civile, dat fiind faptul că procurorii instrumentează cauzele, iar instanțele judecă cauzele în conformitate cu legislația procesuală, adoptând acte procesuale care pot fi contestate prin căile de atac stabilite de legislația procesuală.

Acțiunile sau inacțiunile actorilor justiției pot fi supuse controlului în modul prevăzut de legea procesuală, care statuează expres modalitatea și termenul de atac ale actelor de procedură.

Este de remarcat că, prejudiciile cauzate persoanei reabilitate se repară integral, indiferent de vinovăția persoanelor împuternicite să constate, examineze și să soluționeze cauze penale și contravenționale. De fapt, uneori este dificil de a identifica autorul concret al faptei ilicite cauzatoare de prejudicii, fapt ce nu exclude dreptul la repararea prejudiciului de către stat.

Articolul 5 – Cazurile în care nu se repară prejudiciul cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Referitor la prevederile acestei norme, ținem să menționem că acest articol prevede excepții de la regula generală. Astfel, potrivit alin. (1) statul este exonerat de obligația de reparare a prejudiciului în următoarele cazuri:

- a) plângerea prealabilă a fost retrasă, în cazurile în care urmărirea penală a fost pornită numai în baza plângerii prealabile;
- b) a fost încheiată o tranzacție în cadrul procesului de mediere sau părțile s-au împăcat;
- c) a fost încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și a acordului de cooperare, examinarea cauzei a avut loc în baza probelor administrate în faza de urmărire penală sau persoana a fost liberată de răspundere conform prevederilor art. 55-59¹ din Codul penal nr. 985/2002.

Respectiv, prin proiect se propune o nouă reglementare a alin. (2) care prevede că prejudiciul cauzat prin faptele ilicite prevăzute la art. 4 nu se repară de către stat în cazul în care persoana prejudiciată este victimă sau s-a constituit în calitate de

parte vătămată, parte civilă într-o cauză penală privind examinarea faptelor ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) comise în raport cu aceasta. Nu în ultimul rând urmează de specificat că în raport cu faptele ilicite prevăzute la art. 4 alin. (1) constatate de către judecătorul de instrucție în procedura prejudiciară sau de instanța de judecată la examinarea fondului, pot exista cazuri de pornire a urmăririi penale privind acțiunile reprezentanților statului unde persoana prejudiciată are statutul de victimă, parte vătămată sau parte civilă.

În continuarea celor expuse, menționăm că există trei ipoteze:

1) în cauza penală privind examinarea faptelor ilicite ale reprezentantului statului a fost adoptată o hotărâre de scoatere de sub urmărire penală sau de achitare pe temeiurile prevăzute la art. 275 pct. 1-3) din CPP, respectiv nu s-a stabilit existența unor încălcări, prin urmare persoana pretins a fi prejudiciată nu este îndreptățită pentru repararea de prejudicii;

2) în cauza penală privind examinarea faptelor ilicite ale reprezentantului statului a fost adoptată o hotărâre de încetare a urmăririi penale sau a procesului penal în instanța de judecată, pe temeiuri de nereabilitare prevăzute la art. 275 pct. 4-9) din CPP, s-a stabilit existența încălcărilor doar că a intervenit o circumstanță care permite încetarea procedurii, respectiv persoana pretins a fi prejudiciată este îndreptățită pentru repararea prejudiciului fie în procesul respectiv, fie separat cu acțiune civilă, or, cele menționate exced obiectul prezentei legi;

3) în cauza penală respectivă în raport cu faptele ilicite ale reprezentantului statului a fost adoptată o hotărâre de condamnare, respectiv persoana prejudiciată este îndreptățită pentru repararea prejudiciilor fie în procesul respectiv, fie separat cu acțiune civilă, or, această ipoteză excede obiectul legii.

Totodată, potrivit alin. (3) prejudiciul nu este reparabil nici în cazul în care persoana fizică s-a autocalomniat sau a autodenunțat. Or, asta rezidă și din prevederile alin. (3) al art. 264 CPP care prevede că: „ *Persoanei care face declarație de **autodenunțare**, înainte de a o face, i se explică dreptul de a nu spune nimic și de a nu se autoincrimina, precum și că în caz de **autocalomnie**, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la repararea prejudiciului în condițiile legii, și despre aceasta se face mențiune în procesul-verbal privind autodenunțarea sau în conținutul declarației de autodenunțare.*”.

Capitolul II

DREPTUL LA REPARAREA PREJUDICIULUI PATRIMONIAL ȘI DETERMINAREA CUANTUMULUI SUMELOR DE COMPENSARE A PREJUDICIULUI

Articolul 6. Momentul apariției dreptului la repararea prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Potrivit acestui text de lege, dreptul la repararea prejudiciului, atât material și moral, apare din momentul devenirii definitive a actelor procedurale prin care s-a constatat caracterul ilicit al faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1). Adică din momentul devenirii definitive a sentinței de achitare, a ordonanței de scoatere a persoanei de

sub urmărire penală, a adoptării actului procesual penal prin care se constată caracterul ilicit al actelor, acțiunilor sau inacțiunilor organului de urmărire penală, organului care exercită activitatea specială de investigații, procuraturii sau instanțelor de judecată ..ș.a.

Generalizând cele expuse, reliefăm că pentru apariția obligației de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite, importantă o au doar cele prevăzute art. 4 alin.(1). Mai apoi, actele procesuale prin care a persoana a fost condamnată, sancționată ilegal, sau în privința acesteia au fost aplicate măsuri procesuale de constrângere, asiguratorii ilegale, precum și efectuarea acțiunilor procesuale de urmărire penală sau de investigații contrar legii, urmează a fi declarate ilegale de către autoritățile competente. Raporturile de reparare a prejudiciului cauzat prin fapte ilicite iau naștere la data când s-a constatat ilegalitatea actului procesual, adică la momentul în care actul a devenit definitiv.

Articolul 7. Compensarea prejudiciului patrimonial suportat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Una din modalitățile prin care statul intervine în corectarea faptelor ilicite admise de instanțele judecătorești, procuratură, organul de urmărire penală precum și de ceilalți subiecți prevăzuți de proiect, se manifestă prin repararea prejudiciului cauzat persoanei.

Repararea prejudiciului este materia cea mai importantă, dar și cea mai sensibilă a răspunderii civile. Valoarea prejudiciului o constituie calculul bănesc al daunelor cauzate prin acțiunile sau inacțiunile nelegitime ale unei persoane asupra alteia. În urma recuperării prejudiciilor, persoanei trebuie să i se restituie poziția pe care o avea până la momentul în care dreptul i-a fost încălcat.

Astfel, aceasta poate solicita repararea prejudiciului material, compensarea prejudiciului moral și restabilirea unor drepturi încălcate. Repararea prejudiciului presupune restabilirea stării materiale care a existat inițial.

Luând în considerare că deseori repararea în natură a daunelor suportate devine imposibil de realizat, se recurge la compensarea pagubei printr-o sumă de bani. Compensarea prin echivalent bănesc se aplică ca măsură de alternativă ori de câte ori repararea în natură nu este obiectivă sau posibilă.

În conformitate cu prevederile art. 7 din proiect, persoanei care a fost prejudiciată ca urmare a faptelor ilicite i se compensează:

a) salariul și alte venituri provenite din muncă, de care a fost privat în urma faptelor ilicite, precum și venitul ratat;

Precizăm că potrivit alin. (1) al art. 128 din Codul muncii, *salariul* reprezintă reprezentă orice recompensă sau câștig evaluat în bani, plătit salariatului de către angajator în temeiul contractului individual de muncă, pentru munca prestată sau care urmează a fi prestată. Iar potrivit art. 130 din Codul muncii, salariul include salariul de bază (salariul tarifar, salariul funcției), salariul suplimentar (adaosurile și sporurile la salariul de bază) și alte plăți de stimulare și compensare.

Prin urmare, menționăm că pentru a beneficia de achitarea plăților salariale persoana trebuie să fie angajată în câmpul muncii până la emiterea actului procedural în una din cazurile prevăzute la art. 4. Cât privește sintagma „alte venituri provenite din muncă”, reliefăm să sub incidența acestei noțiuni intră, veniturile obținute din activitatea de întreprinzător. Astfel, noțiunea de „venit”, are înțelesul juridic reglementat de Codul fiscal. În acest context, menționăm că persoanei care a suferit un prejudiciu urmează să-i fie restituit orice venit – impozabil sau neimpozabil – inclusiv venitul ratat, precum și facilitățile acordate de patron, obținute de persoanele juridice sau fizice din toate sursele aflate în Republica Moldova sau în afara ei, precum și venitul investițional și venitul financiar obținut din surse aflate în Republica Moldova sau în afara ei.

b) bunurile (inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente) confiscate, trecute în venitul statului, ridicate de către organul competent, precum și bunurile sechestrate;

În conformitate cu aceste prevederi, persoanei prejudiciate i se restituie toate bunurile (inclusiv drepturile bănești și dobânzile aferente, obligațiile împrumuturilor de stat și veniturile aferente), care au fost supuse confiscării, bunurile mobile sau imobile, obiectele, documentele care au fost ridicate în urma unei acțiuni procesuale, precum și bunurile sechestrate în cadrul unui proces penal sau contravențional. Potrivit acestei norme, este imperios de menționat că urmează a fi restituite bunurile în natură. De altfel, doar în cazuri de imposibilitate trebuie să fie bunurile de aceeași valoare, sau contravaloarea acestora.

c) amenzile percepute ca urmare a executării unei hotărâri, precum și cheltuielile judiciare;

Prin „amenzile percepute ca urmare a executării unei hotărâri”, se are în vedere amendă prevăzută drept categorie de pedeapsă prevăzută la art. 64 din Codul penal și art. 34 din Codul contravențional. În continuare, specificăm că potrivit acestor reglementări, sunt compensate și cheltuielile de judecată suportate în cadrul procesului. De altfel, în sensul art. 227 din Codul de procedură penală, cheltuieli judiciare sunt considerate cheltuielile suportate, potrivit legii, pentru asigurarea bunei desfășurări a procesului penal. În sensul acestei norme, se vor restitui și sumele plătite de persoana juridică sau fizică pentru asistența juridică.

Astfel, la art. 63 din *Legea nr. 1260/2002 cu privire la avocatură* este reglementat modul de remunerare a activității de avocat. Sub acest aspect, ținem să menționăm că vor fi recuperate și cheltuielile suportate în legătură cu citarea persoanei la organele competente, or, în sensul legislației procesual penale (art.235) citarea în procesul penal constituie acțiunea procedurală prin care organul de urmărire penală, judecătorul de instrucție sau instanța de judecată asigură prezentarea unei persoane în fața sa pentru desfășurarea normală a procesului penal.

Articolul 8. Cuantumul compensației financiare pentru prejudiciului suportat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Referitor la cuantumul sumelor de compensare a prejudiciului, prevăzut la alin. (1), reținem că acesta se calculează pornindu-se de la salariu mediu lunar al persoanei fizice la momentul cauzării prejudiciului, inclusiv cu aplicarea coeficientului de inflație. În acest context, rata anuală de inflație poate fi consultată pe pagina web a Băncii Naționale a Moldovei.

Alineatul (3) al aceluiași articol reglementează modalitatea de calcul al salariului mediu lunar, se calculează după cum urmează:

a) persoanelor angajate prin contract de munca - prin aplicarea modului de calculare al salariului mediu în conformitate cu legislația;

b) persoanelor neangajate prin contract de muncă - prin împărțirea la 12 a sumei venitului total pentru anul precedent;

c) persoanelor care nu au lucrat din motive întemeiate - pornindu-se de la salariul mediu pe țară în anul respectiv.

De altfel, atât persoanei juridice cât și juridice i se vor repara prejudiciul patrimonial efectiv cauzat, precum și beneficiul neobținut (venitul ratat) în urma faptelor ilicite.

Capitolul III

DREPTUL LA REPARAREA PREJUDICIULUI MORAL ȘI MODUL DE DETERMINARE A MĂRIMII COMPENSAȚIEI FINANCIARE

Articolul 9. Dreptul la repararea prejudiciului moral

Conform prevederilor menționate supra, persoanei prejudiciate i se restituie și sumele echivalente prejudiciului moral cauzat acesteia. Astfel, dreptul persoanei fizice la repararea prejudiciului moral apare în aceleași circumstanțe ca și în cazul prejudiciului material.

Articolul 10. Criteriile și modul de acordare a compensației financiare

Prejudiciul moral se repară indiferent de existența și întinderea prejudiciului patrimonial, iar reparația se face și în lipsa vinovăției autorului faptei ilicite. Stabilirea mărimii compensației pentru prejudiciul moral este lăsată la discreția instanței, or, asta ne specifică prevederile alin. (1).

Compensarea prin echivalent bănesc a prejudiciului moral are drept scop de a aduce persoanei reabilite o satisfacție emoțională, care ar înlătura modificările psihice cu caracter negativ provocate de faptul sancționării ilegale.

Din cele relatate putem deduce că persoana căreia i s-a cauzat un prejudiciu moral suportă suferințe psihice sub forma unor modificări negative ale funcționării

psihicului, sau suferințe fizice, sub forma unor modificări ale funcționării biologice a organismului. În acest context, alin. (2) al art. 10, vine să contureze împrejurările care urmează a fi luate în considerare la evaluarea cuantumului prejudiciului moral.

Mărimea compensației pentru repararea prejudiciului moral se află în strânsă legătură cu durata suferințelor psihice.

La acest capitol ținem să menționăm, că practica judiciară a demonstrat că instanțele judecătorești întâmpină dificultăți în cuantificarea prejudiciului moral.

În acest sens, menționăm că prejudiciul moral poartă conotație abstractă și nu poate fi cuantificată în cote financiare prestabilite. Susținem că pentru fiecare situație de caz aprecierea mărimii rezonabile și echitabile a compensației pentru suferințele morale urmează a fi lăsată pe seama instanțelor judecătorești.

De altfel, la examinarea cauzei instanțele judecătorești vor analiza echitabil fiecare caz în parte raportat la împrejurările care sunt specifice în lege, aspectele individuale și importanța acestora pentru persoana prejudiciată, precum și criteriile specifice din legislația procesual penală.

În jurisprudența sa, CtEDO a specificat că despăgubirea acordată în legătură cu daunele morale este menită să furnizeze o compensație financiară pentru un prejudiciu moral, cum ar fi suferințe fizice sau psihice. Dacă se stabilește existența unor astfel de daune și în cazul în care Curtea consideră că este necesară o compensație bănească, ea va face o evaluare pe o bază echitabilă, luând în considerare standardele care decurg din jurisprudența sa.

Având în vedere cele expuse, alin. (4) al acestui articol vine să aducă o claritate în partea ce ține de satisfacția echitabilă. Astfel, potrivit acestei norme, în toate cazurile, instanța de judecată se va baza pe principiile compensării rezonabile și echitabile a prejudiciului moral, iar suma nu trebuie să fie vădit disproporționată cu sumele acordate de Curtea Europeană în cazuri similare.

De altfel, principiul care stă la baza mecanismului reparării daunei morale cauzate este regula „reparației integrale a prejudiciului suferit” astfel că atât prejudiciul material, cât și cel moral să fie compensat în totalitate persoanei care le-a suferit.

Articolul 11. Scuzele oficiale

Subiecții acestui proiect de act legislativ, sau în lipsa acestora reprezentanții autorităților din numele cărora au acționat, vor prezenta scuzele oficiale în numele statului persoanei căreia i-a fost cauzate prejudicii în legătură cu faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale.

Esența extinderii cercului de subiecți care vor prezenta scuzele oficiale constă în faptul că fiecare subiect cu funcție de răspundere, a cărui acțiuni sau inacțiuni au cauzat prejudicii, urmează să poartă răspundere pentru acestea. Or, ar fi bizar ca procurorul care conduce urmărirea penală să aduc scuze oficiale pentru careva fapte ilicite care au lezat careva drepturi ale persoanei, admise de ofițerul de urmărire penală. Având în vedere că fiecare subiect responsabil își cunoaște specificul atribuțiilor sale, poartă răspundere de fiecare acțiune/inacțiune sau decizie, urmează să aducă și scuze pentru încălcările admise. De altfel, intervențiile propuse vor

responsabiliza subiecții vizati întru acționarea cu diligență și în conformitate cu legislația, or, respectarea drepturilor și libertății unei persoane este primordială.

Astfel, alin. (2) specifică că scuzele oficiale vor fi prezentate doar după constatarea printr-o hotărâre definitivă a temeiurilor prevăzute la art. 4. Scuzele oficiale vor fi prezentate persoanei prejudiciate sau rudelor apropiate ale acesteia, în formă scrisă.

Modificările propuse la alin. (3) vin să aducă o claritate referitor la obligația de a prezenta scuze. Astfel, potrivit modificărilor propuse, subiecții prevăzuți de lege vor fi obligați să prezinte în scris scuzele oficiale sau prin aceleași mijloace prin care a fost acuzată persoana. Or, această obligație urmează a fi exercitată în termen de 15 zile de la data emiterii hotărârii definitive.

Capitolul IV

MODUL DE REPARARE A PREJUDICIULUI

Articolul 12. Executarea hotărârii judecătorești

Pentru bun început, reiterăm că o hotărâre judecătorească urmează a fi pusă în executare doar după ce devine definitivă în condițiile legii. Astfel, în conformitate cu aceste reglementări responsabil de punerea în executarea a titlului executoriu este instanța de judecată, care va prezenta din oficiu titlul executoriu spre executare Ministerului Finanțelor. Procedura de executare a titlului executoriu se va asigura în conformitate cu prevederile *Codului de executare nr. 443/2004*.

Articolul 13. Modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Regula generală admisă la alin. (1) stabilește că statul răspunzător are obligația de a repara integral din bugetul său orice prejudiciu cauzat prin faptele ilicite admise în procesele penale sau contravenționale, indiferent dacă se face sau nu vinovată persoana responsabilă. Necesitatea reparării prejudiciului din bugetul de stat este determinată de faptul că agenții constatatori, comisia administrativă, organul de constatare, ofițerii de urmărire penală, ofițerii de investigații, procurorii și angajații instanțelor judecătorești exercită din numele statului funcțiile care le revin.

Într-o succesiune logică, următorul alineat vine să concretizeze că repararea prejudiciului se poate înfăptui prin restituirea în natură, restabilirea situației anterioare precum și compensarea financiară.

Articolul 13. Restituirea amenzilor

La acest aspect ținem să menționăm, că sancțiunile contravenționale sau penale aplicate sub formă de amendă vor fi restituite persoanei prejudiciate din contul statului, doar în cazurile în care s-a constatat caracterul ilicit al faptelor.

Articolul 14. Restituirea bunurilor

Prevederile acestui articol reglementează modalitatea de restituirea a bunurilor ridicate la păstrare, confiscate, trecute în contul statului sau sechestrate. În această accentul urmează a fi pus pe restituirea în natură a bunurilor. Numai în caz de imposibilitate trebuie restituite bunuri de aceeași valoare sau, la dorința persoanei se va achita valoarea lor din bugetul de stat. Ținem să menționăm, că valoarea bunurilor a cărora restituire în natură este imposibilă, se va evalua conform prețurilor de piață din data executării hotărârii privind repararea prejudiciului.

Articolul 15. Restabilirea la locul de muncă

La art. 15 se stabilește că persoana fizică eliberată din funcție în urma faptelor prevăzute la art. 4 alin. (1) este restabilită la muncă, iar în cazul imposibilității (din motive de reorganizare, reducerea numărului de personal) acesteia i se oferă un loc de muncă sau funcție echivalentă cu cea ocupată anterior. De asemenea, potrivit aceleiași norme, pe perioada aplicării măsurilor procesuale de constrângere contrar prevederilor legii sau executării pedepsei în urma unei condamnări ilegale, se include în vechimea în muncă și în vechimea în muncă specială. Potrivit acestor norme, restabilirea trebuie să fie eficientă și promptă a tuturor acestor drepturi, astfel încât celui reabilitat să-i fie restabilită situația inițială de muncă, în virtutea regulii „*in integrum restituito*”.

Articolul 16. Restituirea gradelor militare și distincțiilor de stat

Pe lângă toate drepturile restabilite, persoana fizică prejudiciată va fi restabilită în gradul militar sau distincții de stat în conformitate cu procedura legală stabilită de lege.

Capitolul IV RĂSPUNDEREA PENTRU PREJUDICIUL CAUZAT PRIN FAPTELE ILICITE COMISE ÎN PROCESELE PENALE ȘI CONTRAVENȚIONALE

Articolul 17. Răspunderea individuală pentru prejudiciul cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale

Potrivit articolului menționat, persoanele responsabile să constate, examineze și să soluționeze cauze penale sau contravenționale, vor fi atrase la răspundere disciplinară, civilă, contravențională sau penală dacă faptele sale ilicite comise în cadrul unui proces penal sau contravențional au cauzat încălcarea drepturilor sau intereselor legitime. De altfel, în opinia sa *Amicus Curiae* din 13 iunie 2016 (CDL-AD(2016)015)², Comisia de la Veneția a menționat că, *potrivit standardelor europene, este necesară instituirea unei răspunderi disciplinare, civile sau chiar*

² [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)015-e](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)015-e)

penale în privința judecătorilor și că în anumite state europene (Bulgaria, Germania, Italia, Norvegia, Spania, Serbia ș.a.) este prevăzută răspunderea individuală a judecătorilor, cu stabilirea obligatorie a vinovăției.

Articolul 18. Dreptul de regres

Odată cu rectificarea de către RM la 24 iulie 1997 a Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, statul și-a asumat obligația pozitivă de a respecta și garanta tuturor persoanelor, care se află pe teritoriul său, drepturile și libertățile consacrate în Convenție. Prin prisma acestor valori ocrotite de lege, statul a instituit multiple metode de apărare a valorilor menționate, precum și metode de apărare a drepturilor încălcate de către autoritățile publice, prin faptele ilicite admise în procesele contravenționale și penale.

În lumina acestor garanții, art. 52 alin. (3) din Constituție: „*Statul răspunde patrimonial, potrivit legii, pentru prejudiciile cauzate prin erorile săvârșite în procesele penale de către organele de anchetă și instanțele judecătorești*”.

În acest sens, prevederile acestui articol a stabilit că statul are dreptul de regres împotriva persoanelor ale căror fapte ilicite comise în procesele penale sau contravenționale au cauzat prejudicii. De altfel, Ministerul Justiției va sesiza Procuratura Generală, după caz, și alte autorități competente (ex. CSP, CSM, MAI ș.a) în vederea examinării faptelor ilicite fie prin prisma normei penale sau procedurii disciplinare. În urma examinării faptelor ilicite, autoritățile sesizate vor informa Ministerul Justiției despre hotărârile adoptate în acest sens, în vederea intentării acțiunii în regres.

De altfel, în cazul care vinovăția subiectului faptei ilicite care au cauzat prejudiciul material și moral va fi constatată printr-o hotărîre definitivă și irevocabilă, Ministerul Justiției intentează acțiunea în regres în termen de 3 ani din data rămîinerii definitive și irevocabile a hotărîrii. Sumele încasate ca efect al acțiunii de regres se trec la bugetul de stat. Această normă prevede obligativitatea existenței unei hotărâri, prin care să se constate vinovăția persoanei. Astfel, potrivit prevederilor menționate, statul are drept de regres față de persoana cu funcție de răspundere din organele de urmărire penală, procuratură, instanța judecătorească precum și față de ceilalți subiecți vizați de lege doar dacă există o sentință judecătorească în care se constată vinovăția persoanei de comiterea unor fapte ilicite expres stabilite de lege, care au cauzat prejudiciul reparat de către stat.

Capitolul V

DISPOZIȚII FINALE ȘI TRANZITORII

Articolul 19. Dispoziții finale și tranzitorii

În conformitate cu prevederile art. 56 alin. (1) din *Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative* se propune ca legea să intre în vigoare la data publicării

în Monitorul Oficial al Republicii Moldova. Acest fapt este necesar pentru a facilita implementarea rapidă a prevederilor legii. Totodată, la data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă *Legea nr. 1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești*.

Alin. (3) prevăd măsurile cu privire la continuarea raporturilor juridice născute în temeiul reglementărilor anterioare intrării în vigoare a prezentei legi, care urmează a fi înlocuite de noul act normativ. Astfel, acțiunile înaintate până la intrarea în vigoare a prezentei legi, vor fi examinate și soluționate conform prevederilor legale valabile până la data intrării în vigoare a prezentei legi.

3.2. Opțiunile alternative analizate și motivele pentru care acestea nu au fost luate în considerare

Pentru înlăturarea deficiențelor descrise în secțiunea 2.2 și soluționarea problemelor invocate nu există opțiuni alternative.

4. Analiza impactului de reglementare

4.1 Impactul asupra sectorului public

Proiectul unei noi legi privind repararea prejudiciului va aduce beneficii semnificative în ceea ce privește eficiența, transparența și accesibilitatea justiției. Mai mult ca atât, prezentul proiect va avea un impact semnificativ asupra sectorului public, și va responsabiliza actorii justiției de a acționa diligent și în conformitate cu legea. Astfel, prezentul proiect de lege va contribui la:

-îmbunătățirea responsabilității statului: Proiectul de lege stabilește un cadru clar pentru răspunderea patrimonială a statului în cazul faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale. De altfel, va promova transparența și responsabilitatea instituțiilor publice, asigurând că victimele acestor fapte pot obține despăgubiri pentru prejudiciile suferite.

-protecția drepturilor cetățenilor: Prin îmbunătățirea și facilitarea compensării prejudiciilor materiale și morale, proiectul propus va contribui la protecția drepturilor și intereselor legitime ale cetățenilor, fapt ce sporește încrederea în sistemul de justiție și în instituțiile publice, esențial pentru consolidarea statului de drept.

-mecanisme clare de compensare: Proiectul prevede reguli detaliate cu privire la modul de calculare a compensațiilor, ceea ce poate duce la o aplicare uniformă și echitabilă a legii. Aceasta contribuie la predictibilitate și stabilitate în sistemul juridic.

-reformarea sistemului de justiție: Prin reglementarea clară a faptele ilicite și a consecințelor acestora, proiectul de lege poate sprijini reformele în sistemul judiciar, îmbunătățind astfel eficiența și credibilitatea acestuia.

-colaborarea interinstituțională: Proiectul de lege va contribui la o mai bună coordonare între diferite instituții ale statului implicate în acest proces, fapt ce va stimula dezvoltarea unor mecanisme de colaborare mai eficiente.

În contextul celor enunțate, menționăm că proiectul de lege va contribui semnificativ la îmbunătățirea acestui mecanism de compensare și va asigura o responsabilizare a actorilor justiției.

4.2. Impactul financiar și argumentarea costurilor estimative

Pentru implementarea prevederilor prezentului proiect nu va fi necesară alocarea unor sume de bani suplimentare din contul bugetului de stat.

4.3. Impactul asupra sectorului privat

Nu este aplicabil.

4.4. Impactul social

4.4.1. Impactul asupra datelor cu caracter personal

Nu este aplicabil

4.4.2. Impactul asupra echității și egalității de gen

Referitor la *impactul social*, menționăm că acest proiect de act normativ va spori eficiența mecanismului de compensare de către stat a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale precum și va ridica gradului de satisfacție echitabilă a prejudiciului cauzat în urma acestora fapte.

Astfel, prezentul proiect va contribui la:

-*sporirea încrederii cetățenilor în sistemul judiciar* și în stat, contribuind la consolidarea democrației.

-*accesibilitatea la justiție*: Persoanele prejudiciate în procesele penale și contravenționale vor fi în drept să solicite compensarea prejudiciului cauzat în urma faptelor ilicite. Acest lucru este deosebit de important pentru grupurile vulnerabile, care adesea nu au resursele necesare pentru a accesa justiția.

-*reintegrarea socială*: Mecanismele de restabilire la locul de muncă și de compensare a veniturilor pierdute pot contribui semnificativ la reintegrarea socială a persoanelor afectate, reducând riscul de excluziune socială și șomaj.

-*reducerea discriminării*: Prin stabilirea unor criterii clare pentru acordarea compensațiilor, proiectul de lege va contribui la eliminarea discriminării în sistemul de justiție, asigurând că toate persoanele afectate au dreptul la repararea prejudiciului, indiferent de statutul lor socio-economic.

Proiectul de lege are potențialul de a aduce beneficii semnificative din punct de vedere social, prin asigurarea compensației pentru prejudiciile cauzate de faptele ilicite în cadrul proceselor penale și contravenționale. Astfel, prevederile acestui proiect vor contribui la consolidarea încrederii în sistemul judiciar, la reducerea discriminării și la restabilirea condițiilor de viață pentru persoanele afectate.

4.5. Impactul asupra mediului

Nu este aplicabil.

4.6. Alte impacturi și informații relevante

Nu este aplicabil.

5. Avizarea și consultarea publică a proiectului actului normativ

În conformitate cu art. 20 [etapele principale ale legiferării] din *Legea nr. 100/2017 cu privire la actele normative*, a fost publicat, pe pagina web oficială a Ministerului Justiției www.justice.gov.md, la compartimentul *Transparența decizională*, directoriul *Registrul proiectelor de acte normative* anunțul privind inițierea procesului de elaborare a prezentului proiect la următorul link: <https://shorturl.at/dACPQ>.

Totodată, în scopul respectării prevederilor *Legii nr. 239/2008 privind transparența în procesul decizional*, pe platforma www.particip.gov.md, la fel a fost plasat anunțul privind inițierea elaborării unui proiect de act normativ pentru îmbunătățirea mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești la următorul link: <https://shorturl.at/BKPQY>..

Proiectul urmează a fi avizat și consultat de către autoritățile interesate din sectorul justiției precum și societatea civilă. Totodată, proiectul urmează a fi plasat pe pagina web oficială a Ministerului Justiției (compartimentul „Transparența decizională”, directoriul „Proiecte transmise spre coordonare”)și pe platforma www.particip.gov.md.

8. Modul de încorporare a actului în cadrul normativ existent

Pentru a asigura implementarea prezentului proiect de lege este necesară modificarea următoarelor acte normative:

- Codul civil nr. 1107/2002;
- Codul de procedură penală nr. 122/2003;
- Codul de procedură civilă nr. 225/2003;
- Codul contravențional nr. 218/2008;
- Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură.

Precizăm că modificările menționate supra se regăsesc în Proiectul legii pentru modificarea unor acte normative (cadrul conex Legii privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale), care este promovat concomitent cu prezentul proiect de lege.

Secretar de stat

/semnat electronic/

Stanislav COPETCHI

CERERE nr. 8819**din 4 octombrie 2024****privind înregistrarea de către Cancelaria de Stat a proiectului de
Lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în
procesele penale și contravenționale**

Nr. crt.	Criterii de înregistrare	Nota autorului
1.	Tipul și denumirea proiectului	- proiectul de Lege privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale
2.	Autoritatea care a elaborat proiectul	Ministerul Justiției
3.	Justificarea depunerii cererii	Proiectul noii <i>legi privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin faptele ilicite comise în procesele penale și contravenționale</i> are drept scop de a elimina carențele și omisiunile legislative, în vederea eficientizării mecanismului de reparare a prejudiciului cauzat în procesele penale și contravenționale generate de faptele ilicite
3 ¹ .	Referința la documentul de planificare care prevede elaborarea proiectului (<i>PNA, PND, PNR, alte documente de planificare sectoriale</i>)	Proiectul actului normativ a fost elaborat în vederea realizării: - obiectivului 221 „ <i>Modificarea Legii nr.1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești</i> ” din <i>Planul de acțiuni al Guvernului pentru anul 2024, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 887/2023;</i> - punctului 10 din <i>Planul de acțiuni al Ministerului Justiției pentru anul 2024 „Elaborarea proiectului de lege pentru modificarea Legii nr.1545/1998 privind modul de reparare a prejudiciului cauzat prin acțiunile ilicite ale organelor de urmărire penală, ale procuraturii și ale instanțelor judecătorești”, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 324 din 29.12.2024.</i>
4.	Lista autorităților și instituțiilor a căror avizare este necesară	1. Ministerul Infrastructurii și Dezvoltării Regionale (inclusiv autoritățile subordonate); 2. Ministerul Afacerilor Externe; 3. Ministerul Muncii și Protecției Sociale (inclusiv autoritățile subordonate); 4. Ministerul Finanțelor (inclusiv autoritățile subordonate); 5. Ministerul Dezvoltării Economice și Digitalizării (inclusiv autoritățile subordonate);

		<p>6. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare (inclusiv autoritățile subordonate);</p> <p>7. Ministerul Apărării (inclusiv autoritățile subordonate);</p> <p>8. Ministerul Afacerilor Interne (inclusiv autoritățile subordonate);</p> <p>9. Ministerul Educației și Cercetării;</p> <p>10. Ministerul Culturii;</p> <p>11. Ministerul Sănătății;</p> <p>12. Ministerul Mediului (inclusiv autoritățile subordonate);</p> <p>13. Ministerul Energiei (inclusiv autoritățile subordonate);</p> <p>14. Aparatul Președintelui;</p> <p>15. Autoritatea Națională de Integritate;</p> <p>16. Consiliul Superior al Procurorilor;</p> <p>17. Consiliul Superior al Magistraturii;</p> <p>18. Procuratura Generală;</p> <p>19. Procuratura Anticorupție;</p> <p>20. Procuratura pentru Combaterea Criminalității Organizate și Cauze Speciale;</p> <p>21. Centrul Național Anticorupție;</p> <p>22. Avocatul Poporului.</p>
	Termenul-limită pentru depunerea avizelor/expertizelor	20 zile
6.	Numele, prenumele, funcția și datele de contact ale persoanei responsabile de promovarea proiectului	Daniela Știrbu, consultant principal, Direcția elaborare acte normative, tel.20-14-22, email: daniela.stirbu@justice.gov.md
7.	Anexe (<i>proiectul actului care se solicită a fi înregistrat, nota informativă</i>)	- Proiectul – 11 file; - Nota informativă - 15 file;
8.	Data și ora depunerii cererii	
9.	Semnătura: Stanislav COPEȚCHI Secretar de Stat	